

DUALISMENS VÄRLDSBILD

- ISLAM UNDER GRANSKNING OCH FÖRÄNDRING

Finns det nödvändiga böcker? Frågan är inte helt omotiverad, när det gäller böcker, som på ett pedagogiskt sätt löser upp fördomar och invanda tankemönster. Jan Hjärpes senaste bok hör definitivt till dessa.

Islamologen Jan Hjärpe är välkänd i press, radio och tv. Han tillhör en av de författare som på vetenskaplig grund öppnar inre dörrar och låter läsaren upptäcka sig själv, värderingar och normer; och får därmed kännedom om andra tankesätt och kulturella mönster.

Redan 1983, då Hjärpe gav ut boken ”Politisk islam, studier i muslimsk fundamentalism”, gjorde han en stor insats genom att upplysa om hur den muslimska världen fungerar i religiös och social kontext. Han bröt då med den akademiska tradition, som i första hand tog upp historiska och idéburna religiösa komplex.

Nu gör professor Hjärpe helt om – han ägnar sig åt den aktuella islamismen. I centrum står de framväxande komplexa, kulturella förhållandena i olika länder, vilka mer eller mindre stödjer sig på Korantexter och Sunnatraditioner.

Muhammed, Koranen, Islam blir inte bara aktuella ord. Dessa ord bygger upp en verklighet i den aktuella politiska dialogen världen över, och i de politiska händelser, som utspelar sig inom och utanför våra gränser.

I närminnet finns Jyllands-Postens och Nerikes Allehandas publiceringar av Muhammed-karikatyror. Mjölkföretaget Arla förlorade markant i försäljningen till arabiska länder. Arabvärlden var i uppror, medan vi i Västerlandet, intellektuellt och omedvetet, diskuterade yttrandefrihet.

Den islamska världen upprördes över vårt i grunden enfaldiga sätt att betrakta profeten Muhammed. ”Karikatyrer” och ”hundar” blev tillhyggen, vilka provocerade den islamska världen. Här lär oss Jan Hjärpe förstå och tolka de

underliggande kulturella mönstren för aggressivitet och arrogans. Ordet tribalism blir här en markör för de omedvetna sociala nätverk, som styr ett samhälles fortlevnad.

Boken "Förändringen vind", som nu föreligger, är en ambitiös framställning av olika förhållanden inom islam efter 1983 – alltså under de senare 25 åren. När jag närläser boken kan jag också konstatera att författaren förlänger perspektiven. Han noterar bl.a. hur den muslimska världen inte är någon främmande företeelse för Europa.

Osmanska rikets månghundraåriga närvaro i öst, med kalifer, andliga ledare, upphörde först 1924. Sydspaniens kultur, morena, och samexistens mellan både judar, araber och kristna fram till 1492. Vi kan erinras slaget vid Poitiers 732 och hur staden Wien i det Habsburgska väldet många gånger utsattes för hotet från islam. Kanske är det denna historia som bl.a. bidragit till en stark islamofobi.

Författaren redogör schematiskt för olika händelser alltifrån 1940-talets, då kolonierna upplöstes och självständiga stater efterhand växer fram i Afrika. Islam blir en alltmer tilltalande religion för fattiga människor. Därmed förstärks hatet mot Västerlandet och supermakterna pga. våldshandlingar och maktövergrepp.

När sedan USA efter 1989 blev den dominerande makten framstod USA som det främsta hatobjektet och därmed definierade som Djävulen själv. Därtill kom konflikten i Mellan Östern i centrum. Iran – Irakkriget, revolutionen i Iran, palestinsk intifada, resning, och en allt starkare judisk stat. Författaren anger vidare en rad problemhärder.

Under 1991 till 2000 expanderar och fördjupas konflikterna mellan Öst och Väst. I första hand leder dessa motsättningar fram till en förenklad, dualistisk världsbild. De svart-vita bilderna av kristendom och islam blir som användbara verktyg i den politiska debatten. I första hand framhåller Hjärpe hur USAs förre president återfaller till en sorts korstågsretorik, vilket betyder ökade motsättningar och oresonliga gränsdragningar.

Härtill kommer den 11 september 2001, WTC, då världen och konflikten drastiskt fördjupades. "Kriget mot terrorismen" medförde en blind jakt på tänkbara våldshandlingar och misstänkta grupper. Tusentals "CIA-flygningar" över Europa, ett stort antal fångar inspärras in utan rättegång på Guantánamo; skandalerna i Abu Ghurayb-fängelset skapade ytterligare bränsle för motstånd och vrede., grymma tortyrmetoder som waterboarding (skendränkning) blev kända. De muslimska jihadisterna svarade konsekvent med unga

självmoordsbombare och utökad misstänksamhet mot Väst. Detta med obehaglig framgång!

Hjärpe beskriver även en framväxande islamistisk feminism. Han förklarar hur ord och arabiska uttryck blir bärare av misstänksamhet mot väst, mot de ”arroganta”, som inte kan förstå den arabiska mentaliteten. Kampen mot terrorismen blir, enligt Hjärpe kontraproduktiv, då den inte tar hänsyn till en mångfacetterad islamism. Det finns krafter för demokrati och mänskliga rättigheter inom islam, men de blir sällan uppmärksammade.

Författaren påpekar metodiskt hur svårt det är för en arabvärld att förstå hur man med vapenmakt kan införa demokrati och mänskliga rättigheter. USA har därmed under åren förlorat i trovärdighet. Hjärpe går även igenom de olika turerna i Mellerstaöstern-politiken. Hamas, Hizbullah som organisationer förklaras. De många våldshandlingarna på Västbanken och Gaza sätts in i sitt sammanhang. De bakomliggande mönstren för martyrskap och religiös fanatism analyseras.

Genom att använda ordet Jettatorn, som benämning på antikrist och USAs president, görs en överraskande bindning till Selma Lagerlöfs berättelser under namnet: Antikrists mirakler.

Boken ”Förändringen vind” lär oss västerländska läsare att förstå de bakomliggande koderna i det muslimska samhället. Samtidigt blottlägger författaren en ohämmad våldspolitik, som i sin tur motiveras och accepteras av en allierad Västvärld. Israels, USAs och EUs politik i Gaza är utan trovärdighet, skriver Hjärpe. Och ”Världens största koncentrationsläger” – Gazaremsan – väntar fortfarande på en fredlig lösning!

Hans-Evert Renérius

Bok: Jan Hjärpe. Förändringens vind. Leopard förlag.

